

der findes publikationsmuligheder. Men det må understreges, at bogens styrke ligger i undersøgelsen af detaljer. Desuden præsenteres vi for en imponerende litteraturliste (s. 202–216), hvortil kommer fortegnelse over utrykte og trykte kilder (s. 197–202). Forfatterens almene historiske baggrund kan derimod stedvis virke noget svag.

Jørgen Steen Jensen

Hanserezesse. Vierte Abteilung (von 1531 bis 1560). Zweiter Band: 1535 Juli bis 1537. Herausgegeben vom Hansischen Geschichtsverein. Bearbeitet von Klaus Friedland und Gottfried Wentz (†). (Böhlau Verlag, Köln/Wien, 1970). XII + 640 s.

Efter 29 års pause har Hansische Geschichtsverein udgivet endnu et bind Hanserezesse, ved Klaus Friedland og den allerede i 1945 afdøde Gottfried Wentz. Det er 2. bd., omfattende perioden juli 1535–årsskiftet 1537/38, af 4. afdeling, der skulle omfatte årene 1531–1560, idet de tre foregående afdelinger af den store kildeudgave, udgivet af Die historische Kommission bei der Königl. Akademie der Wissenschaften 1870–1913, omfatter årene henholdsvis 1256–1430, 1431–1476 og 1477–1530.

Efter en indledning med gennemgang af hovedtræk af hansestædernes politiske historie i perioden og en oversigt over bogens kildemateriale, fordelt på arkiver, samt en litteraturliste, følger selve aktmaterialet. Det er samlet omkring hansestædernes enkelte møder og forhandlinger i perioden, syv i alt. Efter korte indledninger og oversigter følger materialet, opdelt i forskellige grupper, dokumenter fra det forberedende arbej-

de, reces, beretninger, bilag osv. En del aktstykker gengives i regester og korte indholdsreferater, især hvor man har kunnet henvise til allerede udgivne udtog.

Det omfangsrige bind afsluttes med et stort stednavne- og personregister, en personfortegnelse efter stænder, et sagregister og en konkordans, hvor man ud fra datoangivelser kan finde frem til bestemte aktstykker.

Dette bind bliver ifølge forordet det sidste i den lange udgivelsesrække, der nu omfatter i alt 25 bd., idet man formentlig standser denne. Udgivelsesformen har vist sig stadig mere uegnet for det senere kildemateriale; for 1500-årene er kilder fra fyrsters, kongers og nationalstaters arkiver af større interesse for historikerne end hansestædernes politiske kilder. Hertil kommer, at 1500-årenes hansearkivalier blev svært ramt af krigens og efterkrigstidens tab.

At udgivelsen standser, er beklageligt. Værket er en værdifuld nøgle til et stort kildemateriale. Alene det sidste bind gengiver, refererer eller citerer mere end 1000 aktstykker, hvoraf de 117 findes i Rigsarkivet i København, mens de øvrige fordeler sig på 36 andre arkiver spredt ud over Nord- og Mellemeuropa.

Ole Degn

Gottfried Lorenz: Das Erzstift Bremen und der Administrator Friedrich während des Westfälischen Friedenskongresses. Ein Beitrag zur Geschichte des schwedisch-dänischen Machtkampfes im 17. Jahrhundert (Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der neueren Geschichte e. V. Bd. 4, Verlag Aschendorf, Münster 1969).

Ærkestiftet Bremen kom i det 17. årh. til at spille en meget væsentlig